

КОЦЮРУБЕНКО Ганна, аспірант Одеського державного економічного університету

ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИМИ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ

Розглянуто окремі теоретичні аспекти класифікації заощаджень домогосподарств. Проаналізовано процеси формування заощаджень українськими домогосподарствами в розрізі становлення домашнього господарства як повноправного учасника фінансових відносин. Виявлено проблемні аспекти у цій сфері та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: економіка домогосподарства, заощадження, заощадження домогосподарства, фінанси домогосподарства, фінансовий менеджмент домогосподарства, формування бюджету домогосподарства, оптимізація витрат домогосподарства.

Формування у домогосподарств руху грошових коштів дозволяє говорити про утворення фінансових ресурсів, які за відрахуванням витрат на споживання створюють основу заощаджень домогосподарств. Як і будь-які ресурси, такі заощадження потребують рішень щодо їх ефективного використання, тобто виступають об'єктом управління.

Досвід функціонування домогосподарств в умовах становлення ринкових відносин в Україні свідчить про наявність проблемних аспектів щодо формування фінансових ресурсів та їх подальшого залучення до інвестиційних процесів, зокрема в розрізі оптимізації структури витрат домогосподарства та забезпечення належного рівня доходів, які б дозволили формувати заощадження. Крім того, домашніми господарствами України досі не використовується в повному обсязі весь спектр інструментів, які дають можливість не тільки зберегти, а й примножити фінансові ресурси.

© Коцюрубенко Г., 2011

Теоретичним і практичним аспектам залучення населення до активної економічної взаємодії присвячено доробки напрацювання багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема слід відзначити праці таких авторів, як А. Берегуля, З. Ватаманюк, Т. Кізима, І. Кузів, Ю. Янелі [1–5] та ін.

Становлення домогосподарства як безпосереднього учасника фінансових відносин, необхідність збільшення доходної бази їхніх бюджетів для формування фінансових ресурсів та важливість залучення вільних коштів населення до активного економічного кругообігу зумовлює нагальність дослідження впливу економічних процесів на стан формування заощаджень домогосподарств.

Метою статті є дослідження стану та виявлення проблемних аспектів формування заощаджень українськими домогосподарствами за умов становлення домогосподарства як повноправного та самостійного учасника фінансових відносин у сучасних реаліях розвитку економіки України.

Грошові кошти, що залишаються у розпорядженні домогосподарства після здійснення витрат на споживання, є основою для формування заощаджень, тобто накопичення грошових коштів. Одним із основних чинників впливу на цей процес є дохід домогосподарства. Стабільність розвитку домогосподарства як суб'єкта економічних відносин тісно пов'язана із забезпеченням належних умов для фізіологічного розвитку членів цього утворення (придбання продуктів харчування, витрати на одяг, взуття та ін.) Саме після задоволення першочергових споживчих потреб у домогосподарств з'являється можливість для формування заощаджень. Як свідчать статистичні дані, розмір грошових доходів, що їх отримують вітчизняні домогосподарства, недостатній для здійснення заощаджень – у структурі сукупних витрат домогосподарств витрати на споживання є домінуючими. Питома вага цієї групи витрат коливається в межах 90 % [6].

Крім рівня доходу, на процес накопичення коштів впливають:

- інфляційні очікування – чим вищою очікується інфляція, тим менше домогосподарства схильні заощаджувати [7, с. 187];
- сподівання домогосподарств щодо розвитку економічної ситуації в країні та власних перспектив;
- демографічні чинники (склад сім'ї, місце проживання, рівень освіти, сектор зайнятості);
- зміни в оподаткуванні;
- зміни процентних ставок тощо [2, с. 373].

Кожен чинник може впливати на процес заощадження як у напрямі його активізації, так і навпаки – виступати каталізатором для збільшення витрат на споживання. Наприклад, збільшення відсоткових ставок за депозитами стимулює домогосподарства до внесення коштів

на депозитні рахунки, пониження ставок зменшить зацікавленість щодо цього інструменту та поживить інтерес до альтернативних шляхів заощаджень.

При здійсненні заощаджень населення керується різними мотивами, зокрема це може бути прагнення придбання у майбутньому коштовної речі чи організації відпустки, потреба у коштах для власного навчання або для освіти дітей, бажання "накопичити на старість" тощо [2, с. 372]. Причини, які спонукають домогосподарства здійснювати заощадження, поділяють на дві групи:

- захист доходів, наприклад, прагнення забезпечити себе "на чорний день", бажання поліпшити взагалі фінансову забезпеченість своєї сім'ї та ін.;
- спекуляції на біржі, тобто зберігання частини доходу з метою витрачання його на придбання цінних паперів, щоб у майбутньому отримати прибуток від підвищення їх номінальної вартості [8, с. 185].

Зустрічаються й інші комбінації мотивів: придбання дорогих товарів; непередбачувані витрати; витрати майбутніх періодів (весілля, освіта та ін.); звичка заощаджувати кошти; заощадження з метою отримання прибутку [5, с. 9].

Ймовірна ситуація, коли у населення формуються немотивовані заощадження, що виникають унаслідок перевищення платоспроможності над рівнем потреб. Це можливо у випадках, якщо: рівень доходів досить високий, тобто дозволяє задовольнити поточні потреби; рівень пропозиції та якість пропонованих товарів або послуг не може задовольнити попит споживачів; політика держави спрямована на підвищення рівня заощаджень шляхом зниження витрат домогосподарств [5, с. 9]. До немотивованих заощаджень можна віднести так звані "вимушені заощадження", які виникали у радянського населення, коли за наявності коштів не було можливості придбати потрібні товари через відсутність останніх у вільному доступі.

Заощадження домогосподарств можна класифікувати залежно від характеру мобілізації: організовані та неорганізовані. До організованих належать фінансові активи домогосподарства, що зберігаються у фінансових інститутах: депозити, цінні папери, страхові поліси тощо. Неорганізовані – це заощадження готівкою, що зберігається безпосередньо у населення в національній та іноземній валютах. Окремі науковці зазначають, що неорганізовані заощадження можуть набувати також і натуральної форми, наприклад, придбання товарів тривалого користування [2, с. 373; 4, с. 69], зберігання коштів у вигляді коштовностей, дорогоцінних металів, дорогих товарів тривалого користування [5, с. 9]. Водночас не зазначається, наскільки дорогими мають бути товари тривалого користування, аби потрапити до цієї категорії

заощаджень. Крім того, придбання таких товарів можна розглядати як задоволення певних споживчих потреб людини, на які попередньо було заощаджено кошти. Відтак здійснені витрати можна вважати витратами на споживання, а придбання будь-якого товару тривалого користування – формуванням заощадження в натуральній неорганізованій формі. У протилежному випадку придбання товарів тривалого користування можна розглядати як "вимушену" спробу збереження купівельної спроможності вже накопичених грошових коштів у разі недовіри до грошово-кредитної та фінансової системи й у відповідь на відсутність стабільності в економіці країни взагалі. Однак за таких умов придбані товари перетворюються на товари споживання й вже не можуть бути використанні як інструмент здійснення заощадження.

Окреслене протиріччя можна вважати наслідком відносно нетривалого часу функціонування вітчизняних домогосподарств як самостійних учасників фінансових відносин, що зумовлює наявність багатьох дискусійних і неузгоджених аспектів теоретичного характеру. Крім того, необхідною умовою при дослідженні домогосподарства з позицій залучення до економічних відносин, повинно бути чітке усвідомлення "унікальності" цього суб'єкта з огляду на його властивість виступати постачальником робочої сили, отже, необхідності створення умов для належного відтворення людського потенціалу. Це визначає доцільність розмежування розгляду домогосподарства як суб'єкта фінансових відносин та як соціального утворення. Хоча такий поділ є досить умовним, однак, дозволяє зняти наведенні протиріччя.

До натуральної форми неорганізованих заощаджень доцільно віднести придбання таких товарів, вартість яких із часом не зменшується, а навпаки – має схильність до збільшення і дає змогу в подальшому змінити форму заощаджень на організовану та залучити їх до активного економічного кругообігу. До цієї категорії можна віднести раритетні й ексклюзивні речі (картини, авто та ін.), нерухомість тощо. Наявність у домогосподарств заощаджень саме організованої форми свідчить про включення цього суб'єкта до фінансових відносин, що є важливим якісним показником у ринкових умовах господарювання, адже утворення організованих заощаджень домогосподарств відбувається при взаємодії з різними інститутами фінансової системи та за участі інших суб'єктів фінансових відносин, що зумовлює досить широкий діапазон фінансових інструментів для здійснення заощаджень населенням та безпосереднього залучення домогосподарств до інвестиційних процесів, тобто перетворення заощаджень населення на інвестиційний ресурс для економіки та функціонування домогосподарства як інвестора.

Однак збільшення активності вітчизняних домогосподарств як безпосередніх суб'єктів інвестування власних заощаджень і поживалення використання інструментів, які пропонує фінансовий ринок,

зазнало негативного впливу фінансової кризи. Чинником, що погіршив ситуацію, стало банкрутство низки кредитних союзів і банківських установ. Населення, маючи досвід втрати радянських ощадних вкладів, миттєво зреагувало на кризові процеси, по можливості вилучивши свої заощадження з фінансових інститутів. Депозити домашніх господарств, залучені депозитними корпораціями, станом на 1 січня 2010 р. становили 214 098 млн грн, що на 3 762 млн грн менше ніж за результатами 2008 р. Крім того, відбулися зміни у складі та структурі депозитного портфеля: мало місце збільшення кількості короткострокових депозитів: на початок січня 2010 р. питома вага депозитів зі строками погашення до 1 року в загальній сумі становила 46 % проти 26 % за результатами 2008 р. Ця тенденція не є позитивною, з огляду на важливість довгострокових депозитів як складових інвестиційних ресурсів для розвитку економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Депозити домашніх господарств, залучені депозитними корпораціями* (крім Національного банку України) у 2005–2009 рр., млн грн [9]

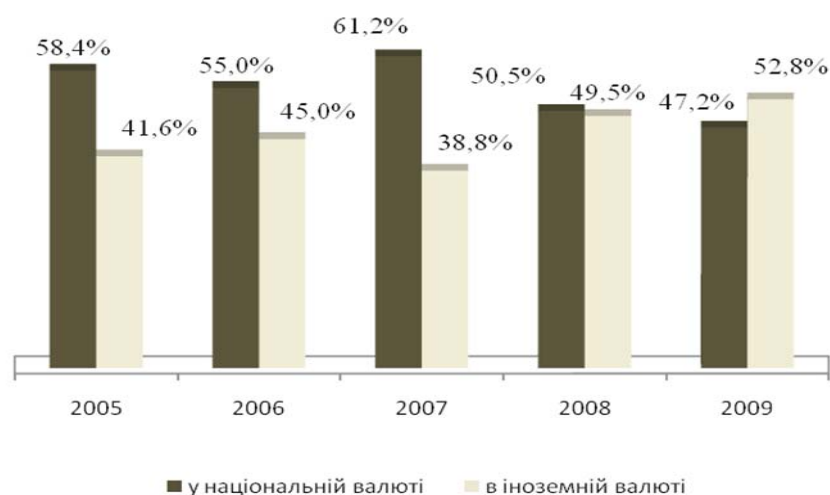
Період	Усього	У тому числі за строками			
		на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років**	більше 2 років
2005	74 778	18 660	19 025	37 093	–
2006	108 860	25 940	22 853	60 066	–
2007	167 239	40 123	32 504	81 901	12 711
2008	217 860	40 578	55 878	98 626	22 777
2009	214 098	57 265	98 157	46 638	12 038

Примітки: * До депозитних корпорацій, відповідно до класифікації інституційних секторів економіки за міжнародними стандартами, належать Національний банк України та інші депозитні корпорації (банки: державні, приватні, під іноземним контролем).

** Дані до січня 2007 р. включають депозити зі строком погашення від 1 року до 2 років і більше 2 років.

При цьому населення помітно перестало довіряти національній валюті: до 2008 р. домогосподарства надавали перевагу гривневим депозитам, однак на кінець 2009 р. питома вага заощаджень у іноземній валюті становила майже 53 % (рисунок).

Ситуація з депозитними внесками вітчизняних домогосподарств яскраво продемонструвала залежність інвестиційних рішень домашніх господарств від загальної політичної та економічної ситуації в країні. Має місце і зворотний зв'язок: зміни інтересів населення суттєво впливають на стан функціонування фінансових установ і позначаються на загальній ситуації в країні, адже депозити домогосподарств становлять близько 60 % усіх коштів, залучених депозитними корпораціями.

Структура депозитів домашніх господарств у розрізі валюти заощадження у 2005–2009 рр., % [9]

Ще один інструмент накопичення коштів – договори страхування життя. Сфера страхування життя теж зазнала негативного впливу економічної кризи – станом на 1 липня 2010 р. life-страховиками від страхувальників – фізичних осіб було залучено страхових премій на суму 265.1 млн грн, що на 14.1 % менше, ніж за аналогічний період 2009 р. Падіння цього показника за підсумками I півріччя 2009 р. порівняно з відповідним періодом 2008 р. становило 19 %.

Однак цей інструмент має всі перспективи розвитку – питома вага валових премій зі страхування життя до загальних валових премій по ринку мала тенденцію зростання – з 0.5 % у 2002 р. до 4.6 % у 2008 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка страхових премій за договорами страхування життя у 2002–2010 рр. [10]

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Сума страхових премій, млн грн	23.9	72.9	186.9	321.3	450.8	783.9	1 095.50	827.3
Питома вага у загальній сумі премій, %	0.5	0.8	0.96	2.5	3.3	4.4	4.6	4
Темп приросту, %	x	205	156.4	71.9	40.3	73.9	39.8	-24.5

Договори зі страхування життя мають вагомі переваги порівняно з депозитними внесками для населення, адже крім накопичувальної функції та здатності зберігати заощаджені кошти від інфляційних коливань, страховий договір цього виду забезпечує захист клієнта від

низки ризиків у вигляді страхового відшкодування. Залучені таким чином кошти можуть стати вагомим внеском до фінансових ресурсів країни, тим більше, що договори страхування життя мають значний часовий лаг, а це створює умови для довгострокового інвестування у розвиток реального сектору економіки.

Одним із альтернативних інструментів заощадження з метою забезпечення належного рівня пенсійних виплат можуть бути договори пенсійного забезпечення з недержавними пенсійними фондами (НПФ). Питома вага внесків від фізичних осіб у загальній сумі платежів знаходиться в межах 4–6 %, однак тенденція до збільшення загальної суми отриманих премій свідчить про розвиток цього сегмента фінансового ринку, тим паче, що безпосередніми одержувачами пенсійних виплат виступають фізичні особи (табл. 3).

Таблиця 3

Внески (премії) до НПФ у 2005–2009 рр. [10]

Показники	2005	2006	2007	2008	2009
Від фізичних осіб, наростаючим підсумком, млн грн	2.1	5.3	14	26	31.8
Загальна сума отриманих премій, млн грн	36.4	119.7	234.4	582.9	754.6
Питома вага премій від фізичних осіб, %	5.7	4.6	6	4.5	4.2

Маючи певні труднощі із забезпечення належної диверсифікації пенсійних активів у доходні фінансові інструменти, цей сегмент фінансового ринку все ж демонструє збільшення інвестиційної складової – дохід від інвестування пенсійних активів станом на 31 грудня 2009 р. становив 236.7 млн грн, збільшившись протягом 2009 р. на 149.8 млн грн, або на 172.5 % [10]. За даними опитувань, послугами НПФ планує користуватись у два рази більше респондентів, ніж за результатами 2010 р. [11, с. 12].

Як інструмент накопичення та інвестування домогосподарствами можуть використовуватись також і цінні папери (акції, облігації державної позики тощо). За підсумками приватизації середини 90-х років ХХ ст. більшість українців стали власниками акцій підприємств, але через нерозвиненість фондового ринку, відсутність розуміння та досвіду використання цього інструменту, з огляду на нестабільність економічної ситуації та масові банкрутства підприємств вітчизняні домогосподарства не мали можливості ефективно скористатися цінними паперами, і, як наслідок, в подальшому втратили зацікавленість до такої форми інвестування грошових коштів. За даними опитувань, таким фінансовим інструментом, як операції на фондовому ринку користується 0.4 % респондентів, а і в перспективі передбачається зниження цього показника [11, с. 12].

Ще одним інструментом інвестування, які пропонують банківські установи, є купівля дорогоцінних металів (золота, платини тощо) та цінних монет. І це перспективний інструмент, адже їх вартість постійно збільшується, однак для більшості вітчизняних домогосподарств така операція недоступна через доволі високу вартість та відносно невисоку ліквідність злитків, які і виступають об'єктом інвестування.

Таким чином, у силу низки обставин наявні фінансові інструменти не використовуються в повному обсязі для формування заощаджень українськими домогосподарствами. За даними досліджень, фінансовими інструментами заощадження коштів користується менше 20 % опитаних, натомість за наявності надлишкових коштів 49 % респондентів надасть перевагу збереженню коштів удома у готівковому вигляді [11, с. 29]. Така ситуація яскраво демонструє наявність проблемних аспектів у цій сфері. Як свідчать дані опитувань, вітчизняні домогосподарства не мають фінансової можливості взагалі здійснювати заощадження – 76 % опитаних, 14 % респондентів до головної перешкоди у формуванні заощаджень віднесли відсутність довіри до фінансових установ [11, с. 28]. Істотно вплинула на ситуацію економічна криза 2008 р., наслідки якої ще відчутні, зокрема у контексті повернення довіри населення до різних фінансових інститутів.

Значимим фактором є й так звана "фінансова неграмотність" населення, адже в ринкових умовах господарювання заощадження домогосподарств виступають безпосереднім об'єктом управління, що вимагає від населення володіння певним арсеналом хоча б мінімальних знань щодо основ функціонування фінансового ринку та можливих шляхів формування й інвестування заощаджень. Як показав тест на фінансову обізнаність, із 60 % респондентів, які вважали себе фінансово грамотними, лише 22 % продемонстрували знання, без яких неможливо управляти власними фінансами [11, с. 18]. Крім того, населення майже не користується послугами інвестиційних фондів – установ, які, з огляду на мету функціонування, значно спростили б процес ефективного управління заощадженнями для населення.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах ринкової економіки домогосподарство, здійснюючи заощадження своїх коштів, має потужний арсенал різноманітних інструментів. Формування у домогосподарств заощаджень саме організованої форми є яскравим показником стабільності в суспільстві та довіри до фінансової системи, адже накопичення готівки у населення не дає змоги залучити цей ресурс для потреб економіки.

Українські домогосподарства, з огляду на досвід радянських часів та кризових явищ у незалежній Україні, обирають зберігання грошових коштів вдома у готівковій формі, тим самим вилучаючи їх на певний час з обороту та зменшуючи потенційні можливості вітчизняної економіки.

Кризові процеси виявили необхідність більш чіткої регламентації та жорстокого контролю за діяльністю учасників фінансових відносин, зокрема з боку держави. Для подолання виявлених проблем доцільно вжити низку заходів.

По-перше, з метою повернення довіри до фінансової системи необхідно підсилити контроль за діяльністю банківських установ та небанківських фінансових інститутів (резервування коштів кредитних союзів за принципом банківського гарантування вкладів, удосконалення системи фінансового контролю тощо). Економічна криза, що розпочалась наприкінці 2008 р., продемонструвала недоліки у сфері захисту інтересів вкладників і недостатність фінансового контролю з боку держави та інших громадських організацій (асоціацій, фондів тощо) щодо діяльності як банківського сектору так і неприбуткових небанківських фінансових установ. Адже саме належний рівень поточного контролю та попереднього аналізу господарської діяльності дав би змогу попередити банкрутство шляхом ліквідації чи реорганізації фінансово нестабільних інститутів. Крім того, підсилення вимог до формування статутних капіталів та збільшення відповідальності засновників фінансових інститутів сприятиме створенню умов для гарантування надійності функціонування цієї установи.

По-друге, з метою залучення коштів населення до страхових компаній зі страхування життя та НПФ, які є джерелом довгострокових інвестицій в економіку, доцільно вдосконалити систему оподаткування доходів, отриманих фізичними особами в результаті співпраці з цими установами. Зокрема це стосується урегулювання інтересів роботодавців та найманих працівників, у випадку якщо роботодавець виступає страхувальником, щодо можливості зменшення оподаткованого прибутку роботодавця на суму сплачених страхових платежів та відповідного балансування сплачених податків найманим працівником – як при нарахуванні заробітної платні, так і при оподаткуванні отриманих страхових виплат застрахованим за договорами, укладеними з фінансовими інститутами як у рамках системи недержавного пенсійного забезпечення, так і за договорами страхування життя. Комплексний підхід повинен бути орієнтований, перш за все, на забезпечення прозорості таких операцій і можливості подальшого проведення господарської діяльності роботодавцем, а також на непогіршення поточних і майбутніх умов функціонування домогосподарства як кінцевого одержувача страхової виплати;

По-третє, з метою створення умов для покращання добробуту вітчизняних домогосподарств і відповідного збільшення потенційних можливостей для формування заощаджень потребує реформування система оподаткування доходів фізичних осіб. Йдеться про перспективи запровадження для населення вибору одиниці оподаткування (окремий громадянин чи домогосподарство), що дасть можливість

розвитку податкового менеджменту у сфері фінансів домогосподарств як на макрорівні (врегулювання інтересів платника податку і держави через надання кожному громадянину вибору системи оподаткування з відповідними варіантами врахування умов функціонування індивіда чи домогосподарства в цілому), так і на мікрорівні (зокрема щодо вибору часу здійснення страхування життя, отримання освіти, проведення інвестиційних операцій та отримання прибутку тощо) [12, с. 112];

По-четверте, з метою збільшення доходної бази домогосподарства для формування належного обсягу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення заощаджень, доцільно приділити значну увагу розвитку та підтримці малого підприємництва і сімейного бізнесу. Адже залучення домогосподарств до активного економічного кругообігу у ринкових умовах сприяють розширенню можливостей щодо отримання доходів та дозволяють реалізувати унікальний ресурс, що належить домогосподарствам, – "підприємницької здатності". Необхідно звернути увагу й на те, що саме приватні підприємці виступають основою формування "середнього" класу, наявність якого є однією з умов перспективності розвитку економіки країни в цілому та підвищення матеріального рівня громадян зокрема.

Крім того, з метою активізації ролі домогосподарств в управлінні утвореними заощадженнями потрібно проводити просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед населення щодо можливостей та переваг фінансових інструментів, а також доцільності використання послуг персональних фінансових менеджерів та фінансових консультантів, що дозволить домогосподарствам більш ефективно управляти власними фінансовими ресурсами. Покращенню якості та підвищенню прибутковості інвестування накопичених грошових коштів, з огляду на мету функціонування, буде сприяти розбудова партнерських відносин між населенням та інститутами спільного інвестування, пайовими інвестиційними фондами тощо. Адже ці фінансові установи є професійними учасниками ринку фінансових послуг і більш компетентними суб'єктами у сфері інвестування, ніж учасники домогосподарства.

Становлення домогосподарств як повноправних і самостійних учасників фінансових відносин, зокрема через різні форми інвестування, взаємозв'язок процесів заощадження та споживання, їх балансування з отриманими доходами – все це визначає необхідність подальших досліджень щодо можливостей прогнозування та планування джерел доходів, форм та методів управління фінансовими ресурсами для вітчизняних домогосподарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Берегуля А. Я.* Заощадження населення в умовах економічного зростання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / А. Я. Берегуля ; Одес. держ. екон. ун-т. — Одеса, 2007. — 21 с.

2. *Вступ до економічної теорії* : підручник / [З. Ватаманюк, О. Ватаманюк, С. Панчишин, С. Кудин та ін.] ; за ред. З. Ватаманюка. — 3-є вид., допов. — Львів : Новий світ – 2000, 2006. — 504 с.
3. *Кізіма Т. О.* Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та домінанті розвитку : монографія / Т. О. Кізіма ; [вст. слово С. І. Юрія]. — К. : Знання, 2010. — 431 с.
4. *Кузів І. В.* Пріоритетні напрями інвестування заощаджень домашніх господарств в Україні / І. В. Кузів // *Формування ринкових відносин в Україні*. — 2007. — № 10 (77). — С. 68–72.
5. *Янель Ю. А.* Заощадження домогосподарств України та їх мотивація / Ю. А. Янель, К. О. Соломянова // *Економіка, фінанси, право*. — 2006. — № 6. — С. 9–13.
6. *Офіційний сайт* Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrcensus.gov.ua>.
7. *Політична економія* : навч. посіб. / [Г. А. Оганян, В. О. Паламарчук, А. П. Румянцев та ін.] ; за заг. ред. Г. А. Оганяна. — К. : МАУП, 2003. — 520 с.
8. *Старостенко Г. Г.* Політична економія : навч. посібник / Г. Г. Старостенко. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 344 с.
9. *Офіційний сайт* Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/sfs.htm>.
10. *Офіційний сайт* Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
11. *Бонд Р.* Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки / Р. Бонд, О. Куценко, Н. Лозицька. — 2-ге вид., допов. та випр. — К. : USAID, 2010. — С. 41.
12. *Коцюрубенко Г. М.* Податковий менеджмент у сфері фінансів домогосподарств / Г. М. Коцюрубенко // *Мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. "Україна в системі світових економічних процесів"*, Харків, 16–17 груд. 2010 р. / *Міжнар. слов'янський ун-т (м. Харків), Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАН України, Регіон. філія у м. Харків Нац. ін-ту стратег. досліджень, Белгород. нац. ун-т*. — Х. : МСУ, 2010. — С. 108–114.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2011.

Коцюрубенко А. *Формирование сбережений украинскими домохозяйствами.* Рассмотрены отдельные теоретические аспекты классификации сбережений домохозяйств. Проанализированы процессы формирования сбережений украинскими домохозяйствами в разрезе становления домашнего хозяйства как полноправного участника финансовых отношений. Выявлены проблемные аспекты в данной сфере и предложены пути их решения.

Kotsyurubenko A. *Formation of savings by Ukrainian household.* Some theoretical aspects of classification of savings by household are considered in the article. The analysis of processes of formation of savings by Ukrainian households in the context of the formation of the household as a full participant in financial relations is conducted. Some existing problem issues in this sphere are revealed and the possibilities of solving them are offered.